

Prof.dr. L. Onvlee
1893-1986

C
r
v
in
t
v
C
V
V
t
U
t
a
h
g
d
d

I
h
U
b
p
z

I
le
I
o
n
L
z
d
b
b

E
v
s
p
g
li

Op 9 maart 1986 overleed prof.dr. Louis Onvlee, emeritus hoogleraar in de culturele antropologie. Hij bereikte de leeftijd van de zeer sterken: 92 jaar. Zijn werk voor de Vrije Universiteit nam een aanvang toen hij reeds een volledige loopbaan in dienst van het Bijbelgenootschap en de Zending der Gereformeerde Kerken achter de rug had. Op de leeftijd van 62 jaar, waarop men tegenwoordig denkt aan vervroegde uittreding, hield Louis Onvlee zijn inaugurele rede. Hij kreeg van het College van Curatoren de opdracht mee de studierichting sociale geografie aan de Vrije Universiteit op te zetten. Hij nam ook op zeer hoge leeftijd afscheid van de VU toen hij op 72-jarige leeftijd in 1966 zijn afscheidscollege hield. Bij zijn emeritaat kon hij terug zien op een zeer wezenlijke bijdrage aan de uitbouw van de Vrije Universiteit. Behalve een florerende studierichting sociale geografie heeft hij nog twee andere bloeiende studierichtingen weten op te bouwen, namelijk de culturele antropologie (1960) en de sociologie der niet-westerse samenlevingen (1962). Hij heeft daarvoor meegewerkt aan de stichting van vier andere leerstoelen - sociale geografie, niet-westerse sociologie, niet-westerse religies en niet-westerse geschiedenis - waarbij zijn aandeel in de keuze van de voor te dragen personen van doorslaggevende betekenis is geweest.

Louis Onvlee werd geboren op 23 november 1893 te Baarn als zoon van een hoofdonderwijzer. Op 17 jarige leeftijd ging hij theologie studeren aan de Vrije Universiteit. Na zijn kandidaatsexamen trad hij in dienst van het Nederlandse Bijbelgenootschap en ging Indonesische talen studeren in Leiden, waar hij in 1926 promoveerde op een proefschrift over een Soembanese taal. Hiermee was hij op zeer goede wijze toegerust voor zijn taak van bijbelvertaler op Soemba.

In zijn studieperiode aan de Vrije Universiteit werd hij vooral beïnvloed door zijn leermeester prof.dr. H. Bavinck, door diens grote persoonlijkheid en ruime visie. In zijn Leidse jaren had hij veel te danken aan Hendrik Kraemer die toen als oudere studiegenoot dezelfde opleiding genoot. Zijn brede visie, grote kennis en meeslepend enthousiasme hebben Louis Onvlee zijn leven lang geïnspireerd. In de Leidse periode had hij ook nog contact met dr. Adriani, die van 1914-1920 met ziekteverlof in Nederland verbleef. In Adriani vond hij zijn grote voorbeeld van de bijbelvertaler, die met diep inzicht in de Toraja cultuur en met grote inzet de bijbel probeerde te vertalen in woorden en voorstellingen die voor de Toraja mens begrijpelijk waren.

Bijna dertig jaar heeft Onvlee gewerkt op Soemba en heeft hij geworsteld met de vertaling van het Nieuwe Testament in twee Soembase talen op een wijze die verstaanbaar zou zijn voor de Soembanees in zijn cultuur. De laatste vertaling kwam pas in 1970 gereed. Deze periode op Soemba werd onderbroken door de tijd doorgebracht in een Japans interneringskamp. In de naoorlogse periode is hij ook nog lid geweest van het parlement van de toenmalige deelstaat Oost-Indonesië. In die

kwaliteit heeft hij ook de conferentie van Den Pasar bijgewoond. Hij schreef daarover een zeer interessant verslag voor de zendingsconsul in Batavia (13 januari 1947).

In 1956 keerde Onvlee definitief terug naar Nederland en aanvaardde de benoeming tot buitengewoon hoogleraar in de culturele antropologie aan de Vrije Universiteit. Hij was in hart en nieren een antropoloog, al is hij theoloog en taalgeleerde gebleven ook in de beoefening van de culturele antropologie. Tegen de taalgeleerde in opleiding had Adriani eens een opmerking gemaakt over zijn theologische studie: 'Je zult straks wel merken dat je heel deze zaak dadelijk loslaat, daar er andere dingen zijn die je bezig houden en je hier niet veel aan hebt.' Swelengrebel zegt hierover 'dat dit bepaald niet de ervaring geweest is van Onvlee, die steeds ondervonden heeft dat inzicht in de theologische achtergrond en betekenis van een bijbelgedeelte voor een bijbelvertaler noodzakelijk is'. Door deze theologische achtergrond kon hij als antropoloog ontkomen aan een absoluut cultuurrelativisme dat in de jaren 50 nog veel invloed had in de culturele antropologie. Hij onderkende dat iedere cultuur zijn eigen antwoorden geeft op normen die zij als gezaghebbend erkent. De titel van de bundel opstellen van Onvlee, die hem op zijn 80ste verjaardag werd aangeboden, getuigt op pregnante wijze van die visie: 'Cultuur als Antwoord' (1973). Alleen doordat de mens normen erkent kan hij er van afwijken en heeft hij de vrijheid ze op eigen wijze te concretiseren. Zo ontstaat er verscheidenheid en is elke cultuur in beweging. In zijn afscheidscollege: 'Genormeerd en Variabel' werkt hij dit op overtuigende wijze uit. God heeft de mens de norm in zijn hart gegeven, dat is de bron van de scheppende creativiteit van de mens die immers bijna goddelijk is, zoals psalm 8 zegt.

Door zijn werk als bijbelvertaler had hij diep inzicht gekregen in het geheel eigen karakter van de cultuur van Soemba en van de bijkans onoverkomelijke moeilijkheden om mensen uit zo'n volstrekt andere wereld werkelijk te verstaan. Hij stond hier in de lijn van de geniale taalgeleerde Van der Tuuk die in 1856 al schreef overtuigd te zijn: 'dat een Batakse bijbelvertaling knoeiwerk is; vertaalt men zo dat de Batak het begrijpen, dan is de bijbel verknoeid, en wil men de bijbel teruggeven, dan is de Batakse taal verknoeid'. Hij verzucht: 'de bijbelvertalingen, die godvruchtige verkrachting van de taal', en hij houdt er mee op. Maar Onvlee die eveneens de onmogelijkheid ziet van een bijbelvertaling in een zo geheel andere denkwereld zet door met dat taaie geduld dat hem zo eigen was. Hij begint met het bestuderen van de samenleving, met de verbanden waarin de onderlinge relaties zijn gehecht en ontdekt dan dat de verwantschapsverhoudingen de kern van deze samenleving raken. Nu begrijpt hij waarom een vreemdeling een onmogelijke positie heeft. Een Soembanees zei hem: 'U moet een Soembase vrouw trouwen, dan bent u een der onzen'. Van der Tuuk had al eens zo iets geopperd, maar Onvlee maakt duidelijk wat zijn voorganger al intuïtief had aangevoeld.

Zoals Onvlee verder kwam dan Adriani door zijn theologische kennis, zo kwam hij tot breder inzicht dan Van der Tuuk door zijn antropologische studies. En zo was zijn hoogleraarschap op zo'n hoge leeftijd alleen mogelijk en vruchtbaar door zijn theologische en taalkundige achtergrond. Nooit heeft een Nederlandse antropoloog zo'n diepgaande kennis gehad van een dergelijke geïsoleerde en daarom ons zo'n vreemde cultuur. Een schaduwzijde daarvan is misschien geweest dat hij weinig meer heeft gepubliceerd. Hij wist te goed dat ook hij een vreemdeling was gebleven, want het advies om een Soembase vrouw te trouwen had hij afgewimpeld door - naar goed Soembanees gebruik - te zeggen dat hij dit eerst met zijn (eerste) vrouw moest overleggen. Ook een Soembanees heeft daartoe de toestemming nodig van zijn eerste vrouw.

Na zijn definitieve afscheid van de Vrije Universiteit, op 73-jarige leeftijd!, heeft hij nog veel tijd besteed aan het gereedmaken van het 'Kambaraas (Oost-Soembaas) - Nederlands Woordenboek'. Mede dankzij de grote hulp van Ds. P.J. Luijendijk kon dit woordenboek in 1984, hij is dan 90 jaar, worden uitgegeven door het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde (KITLV). Professor Onvlee was een gezien antropoloog in de vakkringen. Hij was zo in 1961-62 voorzitter van het KITLV. Het moet voor hem een grote voldoening zijn geweest dat zijn medewerker vanaf 1929 de heer Oembu Hina Kapita bij de lustrumviering van de Vrije Universiteit in 1985 tot eredoctor werd benoemd.

Een in memoriam van Louis Onvlee kan niet afgesloten worden zonder de grote rol, die zijn vrouw Wieke Miedema in zijn leven speelde, te noemen. Zij heeft hem in al zijn werk op haar bijzonder enthousiaste en vriendelijke manier geholpen. Tot kort voor haar overlijden in 1982 hielp zij hem met het uittikken van de woordverklaringen voor het Soembaas - Nederlands woordenboek. Ieder, die het voorrecht had tot hun vriendenkring te mogen behoren, zal met grote waardering de warme belangstelling van Wieke voor hun vrienden in zijn of haar herinnering bewaren. Zij hadden gezamenlijk een rijk leven en waren daarvoor ook bijzonder dankbaar.

H.G. Schulte Nordholt
J.W. Schoorl